

Islamic Knowledge and Insight

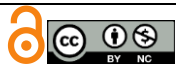
Design and Validation of an Economic Education Model from the Perspective of the Holy Qur'an Using a Qualitative Approach

1. Tahere Mohajer Darabi: PhD Student, Department of Education, Sar.C., Islamic Azad University, Sari, Iran
2. Seyedeh Esmat Rasoli*: Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Sar.C., Islamic Azad University, Sari, Iran. (Email: Esmatrasoli@yahoo.com)
3. Vahid Fallah: Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Sar.C., Islamic Azad University, Sari, Iran

Abstract

The aim of this study is to explore the dimensions of economic education from the perspective of the Holy Qur'an, categorized as an applied research objective and conducted through a qualitative approach. The research setting includes all published articles on economic education from the perspective of the Qur'an, and the sampling method is purposive until data saturation is reached. Accordingly, the selection of articles continued until 38 articles were identified, providing sufficient data related to economic education. The data collection tool involved notetaking and archiving articles on economic education from the Qur'anic viewpoint. The data gathering method was library-based, involving reference to reputable academic databases such as Irandoc, Magiran, Noormags, SID, and others. The data analysis method was conducted through open coding, axial coding, and selective coding. Overall, the findings indicate that the approach to economic education, using a qualitative strategy, encompasses the following dimensions: contentment, avoidance of excessive consumption, belief in human dignity, adherence to divine laws, individual prosperity, moderation, lawful sustenance, and charitable giving.

Keywords: *Economic education, thematic reflection on Qur'anic chapters, Qur'an, lawful sustenance, charity, avoidance of excessive consumption.*

How to cite: Mohajer Darabi, T., Rasoli, S. E., & Fallah, V. (2025). Design and Validation of an Economic Education Model from the Perspective of the Holy Qur'an Using a Qualitative Approach. *Islamic Knowledge and Insight*, 3(4), 1-16.

© 2025 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Submit Date: 17 April 2025

Revise Date: 01 August 2025

Accept Date: 09 August 2025

Publish Date: 30 August 2025

معرفت و بصیرت اسلامی

طراحی و اعتباریابی الگوی تربیت اقتصادی از منظر قرآن کریم با رویکرد کیفی

۱. طاهره مهاجر دارابی: دانشجوی دکتری، گروه تعلیم و تربیت، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران
۲. سیده عصمت رسولی*: استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران. (پست الکترونیک: Esmatrasoli@yahoo.com)
۳. وحید فلاح: استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

چکیده

هدف تحقیق، واکاوی ابعاد تربیت اقتصادی از منظر قرآن کریم بر حسب هدف کاربردی، و به لحاظ روش کیفی است. محیط تحقیق شامل کلیه مقالات منتشر شده تربیت اقتصادی از منظر قرآن کریم بوده و شیوه نمونه گیری، هدفمند تا حد اشباع داده‌ها است. بدین ترتیب انتخاب مقالات تا حد ۳۸ مقاله تا حد داده‌های مکفی در رابطه با تربیت اقتصادی تداوم پیدا کرد. ابزار جمع آوری داده‌ها فیش برداری و آرشیو کردن مقالات تربیت اقتصادی از دیدگاه قرآن است. روش گردآوری اطلاعات بصورت کتابخانه‌ای (مراجعه به پایگاه‌های معتبر علمی از قبیل ایرانداک، مگ ایران، نورمگز، اس‌ای‌دی،...) صورت پذیرفته است. شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت مفاهیم باز، مقوله محوری و مقوله هسته‌ای، انجام گرفت. بطور کلی نتایج نشان داده است که رویکرد تربیت اقتصادی به شیوه کیفی شامل ابعاد: قناعت، دوری از مصرف بی‌رویه، باور به کرامت، تأسی از قوانین الهی، سعادت فردی، میانه روی، روزی حلال، و انفاق است.

کلیدواژه‌گان: *تربیت اقتصادی، تدبیر سوره‌ای، قرآن، روزی حلال، صدقه، دوری از مصرف بی‌رویه.*

شیوه استناددهی: مهاجر دارابی، طاهره، رسولی، سیده عصمت، و فلاح، وحید. (۱۴۰۴). طراحی و اعتباریابی الگوی تربیت اقتصادی از منظر قرآن کریم با رویکرد کیفی. *معرفت و بصیرت اسلامی*، ۳(۴)، ۱-۱۶.

© ۱۴۰۴ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

تاریخ ارسال: ۲۸ فروردین ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری: ۱۰ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۸ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ چاپ: ۸ شهریور ۱۴۰۴

مقدمه

تربیت اقتصادی، یکی از ساحت‌های مهم تربیت است که در سند تحول بنیادین به آن توجه شده است. مشکل عمده نظام تعلیم و تربیت کم توجهی به تربیت دانش آموزان از بُعد ساحت تربیت اقتصادی است (Mousavi Nasab, 2020) در صورتی که پرورش ذهنیت اقتصادی دانش آموزان موجب اشتغال زایی آن‌ها در جامعه می‌شود (Tahmasebzadeh Sheykhlar et al., 2022) و این در حالی است این بُعد تربیت، ناظر به یکی از ابعاد مهم زندگی آدمی یعنی بُعد اقتصادی و معیشتی دانش آموزان در آینده‌ای که در جامعه ورود پیدا می‌کنند و برای خود نیاز به اشتغال زایی و درآمدزایی دارند (Faqih et al., 2016). علم اقتصادی انسان اندک است (وما اوتیتهم من العلم الا قليلاً) (اسراء/ ۸/ ۸۵) و این مسئله در کارآیی بیرونی نظام‌های آموزشی قابل مشاهده است که تا حدی ضعیف است که فارغ التحصیلان قادر به جذب بازار کار نیستند چنانکه بر راهبردهای اقتصادی مشرف نیستند و از این بابت از توانایی‌های لازم برخوردار نیستند (Mehri Nejad, 2019). متخصصان و کارشناسان تعلیم و تربیت بر این عقیده‌اند که آموزش مفاهیم سواد مالی و مدیریت اقتصادی لازمه رشد دانش آموزان از این بابت است. چنانکه داشتن اقتصادی پویا و اسلامی و توسعه همه‌جانبه، پرورش کارآفرینان بر اساس اصل تربیت اقتصادی مهم به نظر می‌آید (Ahmadi Far, 2014). آموزش و پرورش به منزله عامل اصلی دستیابی کشور به توسعه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی تلقی می‌گردد (Shadkam, 2022). قرآن کریم مهمترین منبعی است که بر اساس آن می‌توان به تربیت اقتصادی دانش آموزان اقدام کرد و با تدبیر سوره‌ای از راهنمایی لازم برای پرورش ذهنی دانش آموزان از بُعد اقتصادی و مالی استفاده کرد (Mousavi Nasab, 2020). آموزه‌های اقتصادی قرآن همچون سایر آموزه‌های قرآن کریم ابعاد زندگی انسان را فرا گرفته است و خطوط اصلی روابط اقتصادی و حقوق اقتصادی افراد را تبیین نموده است (Amarloo et al., 2019). از ویژگی‌های مهم احکام اسلام که آن را جاودانه

ساخته است، توجه به نیازهای ثابت و متغیر انسان هاست که نیازهای متغیر را بر اساس اصول ثابت در هر وضع متغیر با تعیین قانون مشخص ساخته است (ادیب و همکاران، ۱۳۹۵). قرآن کریم در آیات ۵۸ تا ۶۲ سوره بقره ضرورت آشنائی با علم اقتصاد را مطرح نموده است. قرآن آنگاه به رابطه میان مکاتب اقتصادی و جهان بینی در آیات ۴۰ سوره غافر و ۱۰ سوره اعراف پرداخته است (Norouzi, 2016). ولقد مکناکم فی الارض وجعلنا لکم فیها معاش قلیلاً ما تشکرون اعراف/ ۷/ ۱۰) یا قوم انما هذه الحیوة الدنیا متاع وان الاخره هی دارالقرار... یرزقون فیها بغیر حساب (غافر/ ۴۰/ ۳۹ و ۴۰). شکر این همه نعمت که خداوند به انسان ارزانی داشته است ایجاب می‌کند که انسان این مواهب الهی را در مسیر رضای الهی استفاده نماید. وابتغ فیما آتاک الله الدار الاخره ولا تنس نصیبک من الدنیا و احسن کما احسن الله الیک ولا تبغ الفساد فی الارض. هر چه خداوند به تو عطا نموده با آن به تحصیل سرای آخرت پرداز و بهره‌هایی حلال از دنیا را فراموش مکن و همچنان که خدا به تو احسان کرده تا می‌توانی نیکی کن و در زمین فساد مکن (قص/ ۲۸/ ۷۷). قرآن کریم شیوه‌های شناخت و تدبیر امور اقتصادی را این چنین مطرح نموده است. واذکروا اذا أنتم قلیل... وایدکم بنصره و رزقکم من الطبیات انفال/ ۸/ ۲۶)، یا ایها الذین آمنوا لا تخونوا الله والرسول و تخونوا اماناتکم (انفال/ ۸/ ۲۷)، واعلموا انما اموالکم و اولادکم فتنه (انفال/ ۸/ ۲۸)؛ یا ایها الذین آمنوا ان تتقوا الله يجعل لکم فرقانا (انفال/ ۸/ ۲۹). آزمایش انسان از طریق اموال و ثمرات (وَلَنَبْلُوَنَّکُمْ بِشَیْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَ الثَّمَرَاتِ) (بقره/ ۲/ ۱۵۵). تدبیر در سوره‌های قرآن بیانگر وجه تربیتی اقتصادی آن است. لذا مسئله اصلی تحقیق حاضر عبارت است از اینکه ابعاد و مؤلفه‌های تربیت اقتصادی از منظر قرآن کریم با رویکرد کیفی کدامند و چه الگویی را می‌توان برای آن تدوین کرد؟

پیشینه تحقیق

بنابه مطالعه مشایخی (۱۴۰۲) با عنوان «رابطه رزق و توکل از دیدگاه قرآن و روایات» مساله معاش از اموری است که ذهن همه انسان‌ها را

به خود مشغول نموده و برای دستیابی بیشتر به آن تلاش زیادی می‌کنند و حال آنکه طبق آیات و روایات خدا رزق انسان را تضمین کرده و در موارد بسیاری بیان کرده که در رزق و افزایش آن به خدا توکل کنید زیرا خدا است که رزق «من حیث لا یحتسب» روزی انسان می‌کند و کسی که بر خدا توکل کند خدا او را کفایت می‌کند. آنچه این تحقیق به شیوه تحلیل و توصیف آیات و روایات و نگاه مفسران به دنبال آن است بیان رابطه بین توکل و عوامل ضیق و توسعه رزق است» به نظر محقق بین رزق و توکل رابطه معناداری وجود دارد (Mashayekhi, 2023).

بنابه مطالعه مهجور (۱۴۰۱) با عنوان «تربیت اقتصادی در نظام معیار اسلامی از منظر قرآن کریم» نشان می‌دهد ایمان به مالکیت مطلقه خداوند، معاد باوری، باور به کرامت و خلافت الهی، اعتقاد به رزاقیت الهی و نگرش ابزاری به مال دنیا از مولفه‌های پیشنی تربیت اقتصادی است. عدالت محوری، قناعت و زهد، اعتدال و میانه روی و مولفه‌های کنشی تربیت اقتصادی پرداخت وجوهات شرعی، سعی و تلاش برای کسب روزی، داشتن برنامه اقتصادی در زندگی، روحیه کار و خدمت رسانی، تدبیر در سرمایه گذاری، روحیه قناعت در زندگی، روحیه فقرزدایی و رسیدگی به محرومان نیز مولفه‌های گرایشی تربیت اقتصادی است (Mahjour, 2022).

بنابه مطالعه جداری عالی (۱۴۰۱) با عنوان «اخلاق مصرف از دیدگاه اسلام» اخلاق مصرف از جمله رفتارهای پایدار افراد و خانوارها در حوزه زندگی اقتصادی و در مورد تخصیص درآمد و منابع مالی برای استفاده از کالاها و خدمات نهایی است. اخلاق مصرف به عنوان شاخه‌ای از اخلاق کاربردی و زیرمجموعه اخلاق اقتصادی است که با رویکردهای سازمانی، اجتماعی، حرفه‌ای و مصرف فرد و خانوار قابل بحث و بررسی است (Jedari Ali, 2022).

بنابه مطالعه رنجبر (۱۴۰۰) با عنوان «شاخص‌های تربیت اقتصادی انسان مسلمان از دیدگاه آیات و روایات»، دوری از مصرف بی‌رویه از شاخص‌های تربیت اقتصادی است. لذا الگوگیری از آیات الهی

در مصرف کالاها و امور مختلف زندگی برای داشتن زندگی بدون دغدغه لازم و ضروری است (Ranjbar, 2021).

بنابه مطالعه هاتفی کیوانلو (۱۳۹۹) با عنوان «نقش جهان بینی توحیدی بر رفتار اقتصادی از دیدگاه آیات و روایات» انسان مؤمن علاوه بر بهره گرفتن کامل از مواهب الهی و منابع طبیعی بطور بهینه از نعمات الهی بهره مند می‌شود و از هرگونه اسراف دوری می‌کند. در سیطره مصرف، قرآن فرد مؤحد او را تشویق به مصرف بهینه از منابع و دوری از اسراف و تبذیر می‌کند (Hatefi Keyvanlou, 2020).

بنابه مطالعه موسوی نسب سید محمدرضا (۱۳۹۹) با عنوان «تربیت اقتصادی در حوزه مصرف اهداف، اصول، و راهبردها»، در فرایند فعالیت‌های اقتصادی، حوزه مصرف نقش مهمی در شکل دهی سبک زندگی و رشد و تحصیل کمالات نفسانی انسان ایفا می‌کند. از اینرو، در جهت تربیت این بعد به منظور جهت دهی مصرف متریان در راستای هدف آفرینش، به بایستگی اصلاح باورها، توجه به ارزش‌های شرعی و تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری همگانی، اشاره شده است. در آیات الهی دستیابی به میانه‌روی در مصرف، بایستگی آشنایی با عوامل اسراف، انواع اسراف و پیامدهای آن مورد توجه قرار گرفته است (Mousavi Nasab, 2020).

بنابه مطالعه عمارلو، حیدری، و پیشاهنگ (۱۳۹۸) با عنوان «بررسی نقش کسب روزی حلال در پیشگیری از انحطاط خانواده با رویکرد تحلیلی به گزاره‌های قرآنی و روایی» کسب روزی حلال و تحکیم بنیان خانواده تبیین شده است زیرا نظر به اهمیت خانواده، اسلام راه کارهای زیادی برای تحکیم آن بیان داشته است که باعث پیشگیری از انحطاط می‌شود که تاثیر کسب روزی حلال بر تحکیم خانواده که از جمله: اصل شرافت در خانواده، اصل عفت در خانواده، اصل اعتدال در خانواده، اصل قناعت، اصل صبر و... در استحکام بنیان خانواده نقش بسزایی دارد (Amarloo et al., 2019).

روش تحقیق

روش تحقیق بر حسب هدف کاربردی، و به لحاظ روش کیفی از نوع مرور متون بوده است. مرور متون، معمول ترین شیوه کیفی است

که بر اساس نظام دسته بندی کردن مفاهیم و فراهم سازی مقوله‌ها انجام شده است. محیط تحقیق شامل کلیه مقالات منتشر شده تربیت اقتصادی از منظر قرآن کریم بود. شیوه نمونه گیری در بخش کیفی هدفمند تا حد اشباع بود. بدین ترتیب انتخاب مقالات تا حد ۳۸ مقاله و ۷۸ آیه قرآن تا حد داده‌های مکفی در رابطه با تربیت اقتصادی تداوم پیدا کرد. ۲۰٪ از مقالات مطالعه شده دارای روش توصیفی و ۸۰٪ دارای روش توصیفی-تحلیلی بودند. ۵۳/۳۱٪ از مقالات مطالعه شده بین سال‌های ۱۴۰۲ تا ۱۳۹۵، و ۲۹/۹۸٪ از مقالات مطالعه شده بین سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۸۰ منتشر شدند. ملاک ورود مقالات برای مطالعه مشتمل بر چاپ شدن در مجلات معتبر علمی-پژوهشی، امکان استخراج حداقل ۱۰ داده برای تحلیل، ساختارمند بودن مقاله، مرتبط بودن با حوزه تربیت اقتصادی، تأییدیه نظر یک خبره برای ورود به مطالعه بوده است.

در این تحقیق، دو سؤال زیر را بررسی خواهیم کرد:

۱. ابعاد و مؤلفه‌های تربیت اقتصادی از منظر قرآن کریم کدامند؟

جدول ۱. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات با رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد روزی حلال

مقوله هسته‌ای	مفاهیم سازمان دهنده	مفاهیم باز
روزی حلال	معاش حلال	امرار معاش حلال (کُدمقاله ۱)؛ روزی حلال (کُدمقاله ۱)؛ (کُدمقاله ۱۱)؛ سعی و تلاش برای
	روزی حلال	کسب روزی (کُدمقاله ۵)؛ درآمد حلال (کُدمقاله ۳)؛ توجه به حلال و حرام (کُدمقاله ۲۷)؛
	توکل بر خدا در روزی خوردن	توکل بر خدا برای کسب روزی (کُدمقاله ۱)؛ (کُدمقاله ۱۲)؛ توکل بر خدا برای توسعه رزق (کُدمقاله ۱)؛ سرسپردگی به خدا برای کسب روزی (کُدمقاله ۱)؛

براساس یافته‌های فوق، مفاهیم مستخرجه از مقالات مطالعه شده با رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد روزی حلال شامل

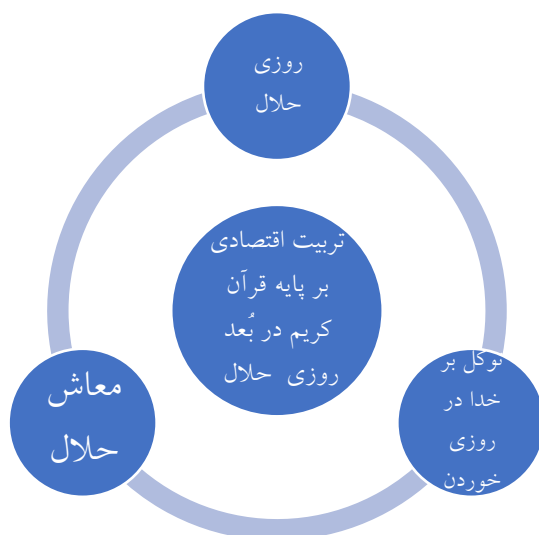
سه مفاهیم سازمان دهنده (معاش حلال، روزی حلال، و توکل بر خدا در روزی خوردن) بوده است.

۲. الگوی تربیت اقتصادی از منظر قرآن کریم با رویکرد کیفی چگونه است؟

ابزار جمع آوری داده‌ها فیش برداری و آرشیو کردن مقالات تربیت اقتصادی از دیدگاه قرآن بود. روایی و پایایی داده‌های مستخرجه به چهار شیوه قابلیت اعتبار، قابلیت انتقال، قابلیت تأیید و اطمینان‌پذیری انجام شده است. روش گردآوری اطلاعات بصورت کتابخانه‌ای (مراجعه به پایگاه‌های معتبر علمی از قبیل ایرانداک، مگ ایران، نورمگز، اس‌ای‌دی، ...) صورت پذیرفت. شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت مفاهیم باز، مقوله محوری و مقوله هسته‌ای، انجام گرفت. از مطالعه مقالات در حوزه تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم، تعداد ۱۳۳ مفهوم باز استخراج شده است.

یافته‌ها

در این بخش، سوال مرتبط با «ابعاد و مؤلفه‌های تربیت اقتصادی از منظر قرآن کریم» را مورد بررسی قرار خواهیم داد.

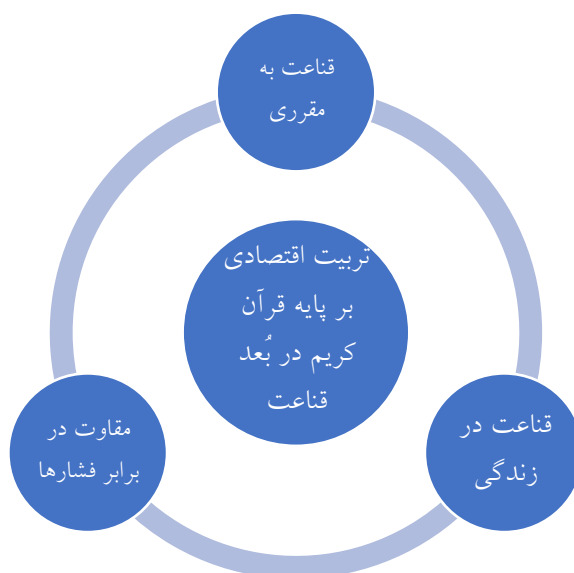

شکل ۱. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات با رویکرد تربیت اقتصادی بر پایه قرآن کریم در بُعد روزی حلال

جدول ۲. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات با رویکرد تربیت اقتصادی بر پایه قرآن کریم در بُعد قناعت

مقوله هسته‌ای	مفاهیم سازمان دهنده	مفاهیم باز
قناعت	قناعت در زندگی	قانع بودن در روزی مقرر (کُدمقاله ۱)؛ قناعت (کُدمقاله ۳)؛ روحیه قناعت در زندگی (کُدمقاله ۵)؛
	قناعت به مقرری	اصل قناعت (کُدمقاله ۱۱)؛ قناعت با ایجاد شاد کامی (کُدمقاله ۱۵)؛ فرهنگ قناعت (کُدمقاله ۲۱)؛
	مقاومت در برابر فشارها	اعتقاد به حدود رزق (کُدمقاله ۲۷)؛ مقاومت در برابر فشارهای اقتصادی (کُدمقاله ۲۴)؛ دوری از دنیاطلبی (کُدمقاله ۳)؛ نهی از طمع (کُدمقاله ۳)؛ توجه به قدر الهی (کُدمقاله ۱)

براساس یافته‌های فوق، مفاهیم مستخرجه از مقالات مطالعه شده با رویکرد تربیت اقتصادی بر پایه قرآن کریم در بُعد قناعت شامل سه مفاهیم سازمان دهنده (قناعت در زندگی، قناعت به مقرری، مقاومت در برابر فشارها) بوده است.

شکل ۲. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات با رویکرد تربیت اقتصادی بر پایه قرآن کریم در بُعد قناعت

جدول ۳. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات با رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد میانه روی

مقوله هسته‌ای	مفاهیم سازمان دهنده	مفاهیم باز
میانه روی	میانه روی در مصرف (کُدمقاله ۱۰)؛ اقتصاد و میانه روی (کُدمقاله ۲۰)؛ عدالت اقتصادی	اخلاق میانه روی مالی (کُدمقاله ۳)؛ (کُدمقاله ۱۹)؛ دستیابی به میانه روی در مصرف (کُدمقاله ۱۰)؛ اقتصاد و میانه روی (کُدمقاله ۲۰)؛ عدالت اقتصادی
میانه روی	مصرف	(کُدمقاله ۲)؛ عدالت محوری (کُدمقاله ۱۳)؛ توزیع عادلانه (کُدمقاله ۷)؛ اصل اعتدال (کُدمقاله ۱۱)؛ اقتصاد و میانه روی (کُدمقاله ۲۰)؛ رعایت اعتدال
میانه روی در توزیع	در خوراک (کُدمقاله ۱۶)؛ رعایت اعتدال در پوشاک (کُدمقاله ۱۶)؛ رعایت انصاف (کُدمقاله ۱۲)؛ توزیع بهینه ی درآمد میان همه ی افراد جامعه (کُدمقاله ۱۶)؛ رعایت حقوق دیگران (کُدمقاله ۲۰)؛ تامین نیازهای زندگی (کُدمقاله ۱۹)	در خوراک (کُدمقاله ۱۶)؛ رعایت اعتدال در پوشاک (کُدمقاله ۱۶)؛ رعایت انصاف (کُدمقاله ۱۲)؛ توزیع بهینه ی درآمد میان همه ی افراد جامعه (کُدمقاله ۱۶)؛ رعایت حقوق دیگران (کُدمقاله ۲۰)؛ تامین نیازهای زندگی (کُدمقاله ۱۹)
داشتن انصاف		

براساس یافته‌های فوق، مفاهیم مستخرجه از مقالات مطالعه شده با سه مفاهیم سازمان دهنده (میانه روی در مصرف، میانه روی در رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد میانه روی شامل توزیع، و داشتن انصاف) بوده است

شکل ۳. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات با رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد میانه روی

جدول ۴. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات مطالعه شده با رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد دوری از مصرف

بی‌رویه

مقوله هسته‌ای	مفاهیم سازمان دهنده	مفاهیم باز
دوری از مصرف بی‌رویه	مصرف در حد کفاف	رهنمودهای قرآنی در مصرف (کُدمقاله ۲۸)؛ دوری از رفاه بی‌رویه دنیا (کُدمقاله ۲۹)؛ داشتن برنامه اقتصادی در زندگی (کُدمقاله ۲۹)؛ استفاده عاقلانه از منابع خدادادی (کُدمقاله ۲۹)؛ دوری از مصرف بی‌رویه (کُدمقاله ۲۹)؛ دوری از زیاده خواهی و منفعت شخصی (کُدمقاله ۲۶)؛ دوری از تشریفات (کُدمقاله ۲۹)؛ داشتن اخلاص در مصرف (کُدمقاله ۳)؛ اخلاق مصرف (کُدمقاله ۳)؛ مصرف اقتصادی (کُدمقاله ۸)؛ مبارزه با انباشت ثروت (کُدمقاله ۸)؛ رعایت کفاف (کُدمقاله ۸)؛ (کُدمقاله ۱۳)؛ توجه به نیازهای واقعی در مصرف (کُدمقاله ۸)؛ خردمندی در مصرف (کُدمقاله ۸)؛ (کُدمقاله ۱۳)؛ مصرف بهینه از منابع (کُدمقاله ۹)؛ آشنایی با عوامل اسراف (کُدمقاله ۱۰)؛ دوری از بیماری‌های اقتصادی (کُدمقاله ۲۴)؛ دوری از اسراف و تبذیر (کُدمقاله ۱۹)؛ ملاحظات مصرف در زمان تحریم (کُدمقاله ۱۸)؛ داشتن برنامه اقتصادی در زندگی (کُدمقاله ۵)؛ مقاومت در برابر تهدیدها (کُدمقاله ۱۸)؛ بهره برداری صحیح از منابع موجود (کُدمقاله ۱۳)، (کُدمقاله ۸)؛ رعایت الگوی مصرف (کُدمقاله ۱۲)؛ تلاش اقتصادی در حد کفایت (کُدمقاله ۳)؛ الگوی مصرف اسلامی (کُدمقاله ۳)؛ دوری از اقتصاد غربی (کُدمقاله ۲۶)؛ مبارزه با اشرافی گری (کُدمقاله ۱۴)؛ دور از اسراف و مصرف گرایی (کُدمقاله ۱۳)؛

کفاف، دوری از زیاده خواهی، دوری از اسراف، مصرف درست، دوری از اشرافی گری) بوده است.

براساس یافته‌های فوق، جدول مفاهیم مستخرجه از مقالات مطالعه شده با رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد دوری از مصرف بی‌رویه شامل پنج مفاهیم سازمان دهنده (مصرف در حد

شکل ۴. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات با رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد دوری از مصرف بی‌رویه

است که تنها کسانی را شامل است که قدمی بیش از دیگران در مسیر سعادت خویش برداشته اند و از آن تعبیر به کرامت اکتسابی می‌شود. یعنی همت و تلاش انسان در راه تقرب خداوند تعیین کننده آن است که تا چه حد در ظل این نوع کرامات قرار گیرد

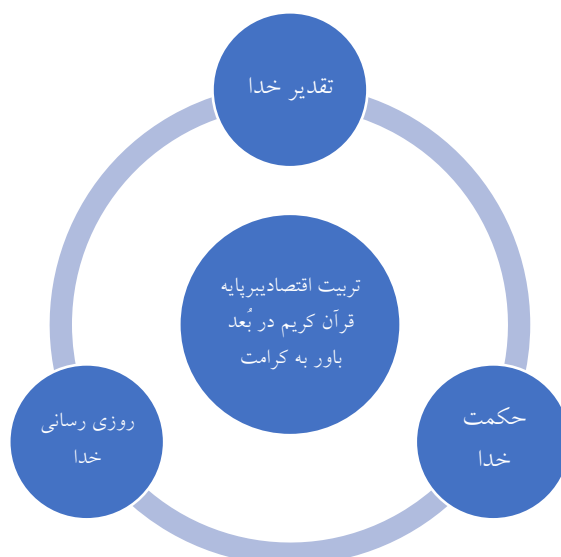
با اندک توجه به کرامات و نعمت‌های خداوند، دوگونه کرامت را می‌توان برای انسان متصور شد. نخست کرامت عامه که تمام موجودات را در بر گرفته و اشاره به رحمت عام پروردگار دارد و همگان در برخورداری از آن حق یکسانی دارند. نوع دیگر کرامتی

جدول ۵. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات مطالعه شده با رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد باور به کرامت

مقوله هسته‌ای	مفاهیم سازمان دهنده	مفاهیم باز
باور به کرامت	روزی رسانی خدا	همواره خدا را نزدیک دیدن (کُدمقاله ۲۲)؛ خدا را فراموش نکردن (کُدمقاله ۲۲)؛ تابع مشیت خداوند (کُدمقاله ۲۵)؛ اعتقاد به تقسیم روزی به دست خداوند (کُدمقاله ۲۷)؛ اعتقاد به حدود رزق (کُدمقاله ۲۷)؛ اعتقاد به روزی بی‌حساب (کُدمقاله ۲۷)؛ باور به کرامت (کُدمقاله ۲۹)؛ واجب نمودن روزی مخلوقات (کُدمقاله ۲۷)؛ توسعه رزق به اذن خدا (کُدمقاله ۲۵)؛ تقویت روحیه معنوی (کُدمقاله ۲۴)؛ سر لوحه قرار دادن آیات الهی (کُدمقاله ۲۳)؛ اعتقاد به حساب آخرت (کُدمقاله ۲۲)؛ ناظر دیدن خدا (کُدمقاله ۲۲)؛ در نظر گرفتن حکمت خدا (کُدمقاله ۱۷)؛ ایمان به رزاق بودن خدا (کُدمقاله ۱۳)؛

شامل سه مفاهیم سازمان دهنده (روزی رسانی خدا، حکمت خدا، تقدیر خدا) بوده است.

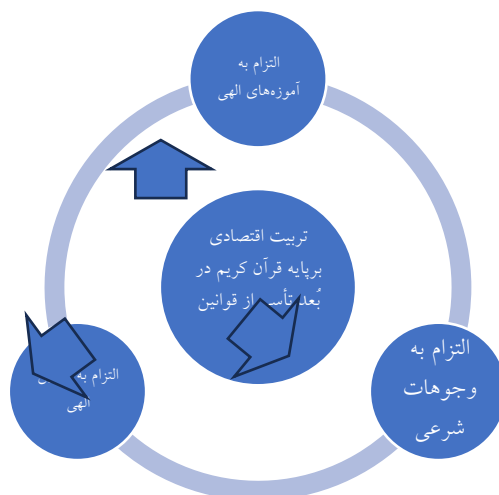
براساس یافته‌های فوق، مفاهیم مستخرجه از مقالات مطالعه شده با رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد باور به کرامت

شکل ۵. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات با رویکرد تربیت اقتصادی بر پایه قرآن کریم در بُعد باور به کرامت
جدول ۶. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات مطالعه شده با رویکرد تربیت اقتصادی بر پایه قرآن کریم در بُعد تأسی از قوانین الهی

مقوله هسته‌ای	مفاهیم سازمان دهنده	مفاهیم باز
تأسی از قوانین الهی	التزام به قوانین الهی	التزام به موازین اسلامی (کُدمقاله ۱۲)؛ تحکیم ارزش‌های معنوی و اخلاقی (کُدمقاله ۱۳)؛ تأسی به آموزه‌های توحیدی (کُدمقاله ۱۴)؛ مبارزه با اقتصاد ناسالم (کُدمقاله ۱۴)؛ مسیر مبارزه با اولیای طاغوت (کُدمقاله ۱۷)؛ پرهیز از غرور و غفلت (کُدمقاله ۲۰)؛ الگوگیری از سیره معصومین (ع) (کُدمقاله ۸)؛ فقر زدایی به وسیله خمس و زکات (کُدمقاله ۸)؛ (کُدمقاله ۱۳)؛ توحیدباوری در تولید (کُدمقاله ۸)؛ (کُدمقاله ۱۳)؛ عبادت مالی زکات (کُدمقاله ۶)؛ اداء زکات (کُدمقاله ۶)؛ زکات مال (کُدمقاله ۶)؛ پرداخت وجوهات شرعی (کُدمقاله ۵)؛ رسیدگی به محرومان (کُدمقاله ۵)؛ روحیه فقرزدایی (کُدمقاله ۵)؛ ملاحظات اصول اسلامی در معامله (کُدمقاله ۵)؛ توجه به حقوق دیگران (کُدمقاله ۴)؛ انفاق (کُدمقاله ۳)؛ رهنمودهای قرآنی در تولید (کُدمقاله ۲۸)؛ رهنمودهای قرآنی در توزیع (کُدمقاله ۲۸)؛ احکام الهی (کُدمقاله ۲۳)

براساس یافته‌های فوق، مفاهیم مستخرجه از مقالات مطالعه شده با
رویکرد تربیت اقتصادی بر پایه قرآن کریم در بُعد تأسی از قوانین
الهی شامل سه مفاهیم سازمان دهنده (التزام به قوانین الهی، التزام به وجوهات شرعی، التزام به آموزه‌های الهی) بوده است

شکل ۶. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات با رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد تأسیس از قوانین الهی

جدول ۷. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات مطالعه شده با رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد سعادت فردی

مقوله هسته‌ای	مفاهیم سازمان دهنده	مفاهیم باز
سعادت فردی	خدمات اقتصادی	انسان اقتصادی مطلوب از دیدگاه قرآن (کُدمقاله ۲۶)؛ سعادت حیات دنیوی (کُدمقاله ۲۱)؛ سعادت حیات اُخروی (کُدمقاله ۲۱)؛ دست یابی به زندگی سالم (کُدمقاله ۲۱)؛ توجه به سعادت حقیقی (کُدمقاله ۲۹)؛ برخورداری از انگیزه معنوی و الهی (کُدمقاله ۱۰)؛ برخورد خردمندانه با مشکلات (کُدمقاله ۱۸)؛ حفظ منافع جامعه (کُدمقاله ۱۱)؛ امانت داری (کُدمقاله ۱۲)؛ سامان بخشی معیشت (کُدمقاله ۱۰)؛ پیشگیری از انحطاط مالی (کُدمقاله ۱۱)؛ شکر مواهب الهی (کُدمقاله ۹)؛ رضایت خداوند (کُدمقاله ۹)؛ روحیه شکر گذاری (کُدمقاله ۸)؛ (کُدمقاله ۱۳)؛ تدبیر در معیشت (کُدمقاله ۴)؛ تدبیر در سرمایه گذاری (کُدمقاله ۵)؛ زهد (کُدمقاله ۳)؛ روزی رسانیدن (کُدمقاله ۲)؛ وجدان کاری (کُدمقاله ۸)؛ (کُدمقاله ۱۳)؛ نگاه دینی و ارزشی به کار (کُدمقاله ۸)؛ خدمت به هم‌نوع (کُدمقاله ۹)؛ مطلوبیت‌ها در یک جامعه مؤحد (کُدمقاله ۹)؛ ارزش اقتصاد اسلامی (کُدمقاله ۸)؛ اهتمام به کار و تلاش (کُدمقاله ۱۲)؛ همپایگی مالی با مردم (کُدمقاله ۱۴)؛ ایمان به خدا (کُدمقاله ۱۷)؛ حفظ مال (کُدمقاله ۱۹)؛ عبرت گیری از دیگران (کُدمقاله ۲۵)؛ مالکیت مطلقه خداوند (کُدمقاله ۲۹)؛ کاستن از فشار روانی فقر (کُدمقاله ۱۵)؛ مقاومت در برابر فشارهای سیاسی (کُدمقاله ۲۳)؛ تامین امنیت اقتصادی (کُدمقاله ۸)

شامل سه مفاهیم سازمان دهنده (خدمات اقتصادی، خدمات

اجتماعی، خدمات معنوی) بوده است.

براساس یافته‌های فوق، مفاهیم مستخرجه از مقالات مطالعه شده با

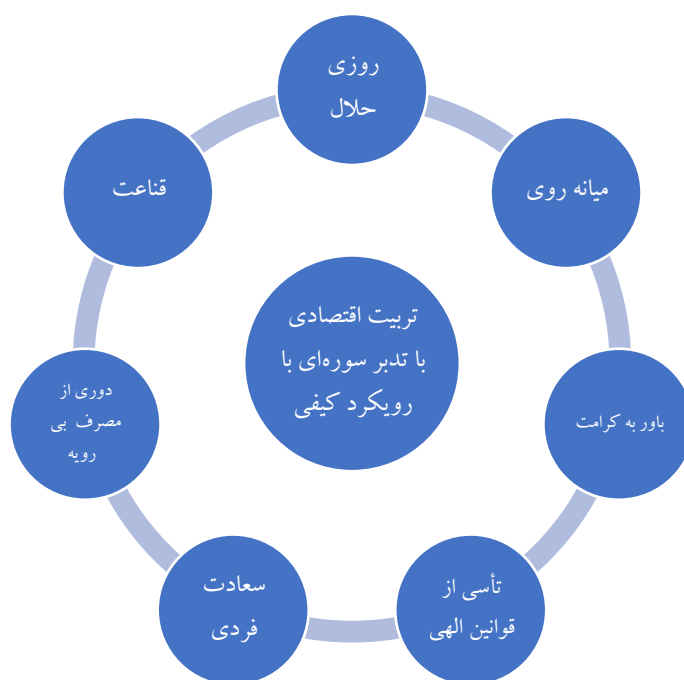
رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد سعادت فردی

شکل ۷. دسته بندی مفاهیم مستخرجه از مقالات با رویکرد تربیت اقتصادی برپایه قرآن کریم در بُعد سعادت فردی

در نهایت، الگوی تربیت اقتصادی از منظر قرآن کریم با رویکرد

کیفی ترسیم شده است.

شکل ۸. مدل نهایی پژوهش

بحث و نتیجه گیری

تربیت اقتصادی یکی از ساحت‌های پرورشی درسند تحول بنیادین آموزش و پرورش است. از اینرو باتوجه به تأکید سند تحول بنیادین بر تربیت اقتصادی از یکسو و تأثیری که بر رشد دانش آموزان دارد، تحقیق حاضر بر آن شد از دیدگاه قرآن ابعاد تربیت اقتصادی را مورد

مطالعه قرار دهد. لذا این مطالعه تلاش کرده است که مبتنی بر مقالات منتشر شده در ارتباط با تربیت اقتصادی از دیدگاه قرآن، ابعاد و مؤلفه‌های آن را استخراج نماید. یافته‌های بدست آمده نشان داد، یکی از ابعاد تربیت اقتصادی با تکیه بر آیات قرآن کریم، میان‌ه روی است بنابه مطالعات (رنجبر، ۱۴۰۱؛

مهری نژاد، و رنجبر، ۱۳۹۸؛ نوروزی، ۱۳۹۵؛ امامی، ۱۳۹۵؛ موسی زاده و صنعتی، ۱۳۹۶) رعایت اعتدال و میانه روی از شاخص‌های تربیت اقتصادی است. مصرفی بی‌رویه منجر به اتلاف دارایی می‌شود. میانه روی شامل سه دسته دوری از اسراف، صرفه جویی، و مصرف معتدل بدست داده شده است. میانه‌روی اقتصادی به معنای میانه‌روی در درآمد یا ثروت است. در واقع، این به معنای دسته‌بندی افراد یا خانوارها بر اساس درآمد یا ثروتشان به صورتی است که نصف جمعیت درآمد یا ثروت کل را دارند و نصف دیگر کمتر یا بیشتر از آن را دارند. این مفهوم به تعیین روابط اقتصادی و نیز توزیع درآمد و ثروت کمک می‌کند.

یافته‌های بدست آمده نشان داد، یکی از ابعاد تربیت اقتصادی با تکیه بر آیات قرآن کریم، در بُعد دوری از مصرف بی‌رویه بوده است. مطالعات (Ahmadi Far, 2014; Jedari Ali, 2022; Tahmasebzadeh Sheykhlar et al., 2022) نشان دادند از دیدگاه قرآن، مصرف بی‌رویه یا مصرف زیاد و بی‌اندازه از منابع و نعمت‌های الهی به عنوان یک عمل نادرست و ضایعه‌آفرین تلقی می‌شود. قرآن به مومنان توصیه می‌کند که در مصرف موارد مختلف، از جمله غذا، نوشیدنی، پوشاک و دیگر موارد، معتدل و صحیح عمل کنند و اسراف و تبذر را اجتناب کنند. بنابراین، از دیدگاه قرآن، مصرف بی‌رویه و اسراف در استفاده از نعمت‌های الهی توصیه نمی‌شود و اندرزهایی در این زمینه وجود دارد.

یافته‌های نشان داد، یکی از ابعاد تربیت اقتصادی، روزی حلال است. مطالعات (Al-Rasul & Bardabard, 2013; Amarloo et al., 2019; Jadidi, 2011; Mahjour, 2022; Mashayekhi, 2023) نیز نشان دادند که روزی حلال از ابعاد تربیت اقتصادی بشمار می‌رود. روزی حلال شامل چهار دسته روزی‌های پاکیزه، روزی رسانیدن خدا، تناول حلال، و شناخت حلال و حرام طبقه‌بندی شده است. "روزی حلال" اصطلاحی در زبان فارسی است که به معنای روزی که به طور شرعی، با رعایت اصول و قوانین اسلامی کسب می‌شود، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

این عبارت معمولاً به معنای کسب درآمد و روزمره زندگی است که با رعایت اصول دینی و شرعی انجام می‌شود. «روزی حلال» در اصطلاح اسلامی به معنای کسب درآمد و روزمره زندگی است که به طور شرعی، بدون نقض قوانین دینی و قانونی کسب و گردانده می‌شود. به طور کلی، این اصطلاح به کسب درآمد و رفتارهای اقتصادی و اجتماعی اشاره دارد که با رعایت اصول و قوانین مذهبی و اخلاقی انجام می‌شود.

یافته‌های بدست آمده نشان داد، یکی از ابعاد تربیت اقتصادی با تکیه بر آیات قرآن کریم، قناعت است. بنابه مطالعات (Akbari Dastak, 2016; Akrami, 2017; Amarloo et al., 2019; Jadidi, 2011) قناعت رمز موفقیت اقتصادی است و موجب قناعت در زندگی می‌شود. قناعت موجب عزت و دوری از فقیر شدن می‌شود. قناعت یک اخلاق به شمار می‌رود که به معنی راضی بودن با آنچه که فراهم است و عدم تمایل به طمع بیش از حد است. این ارزش معمولاً به عنوان یکی از اصول اخلاقی و اجتماعی در بسیاری از فرهنگ‌ها و دین‌ها ترویج شده است. افرادی که قناعت دارند، به دستاوردهای خود را قدر دانسته و با آنچه که دارند راضی هستند و به دنبال خواسته‌های بی‌معنی و بیش از حد نمی‌روند.

یافته‌های بدست آمده نشان داد، یکی از ابعاد تربیت اقتصادی با تکیه بر آیات قرآن کریم، باور به کرامت است. بنابه مطالعات (Mahjour, 2022; Mashayekhi, 2023) کرامت وابسته به همت و تلاش انسان در راه تقرب خداوند و تعیین کننده آن است که تا چه حد در ظل این نوع کرامات قرار گیرد. که کرامت انسان به معنای ارزش و احترامی است که به انسان بخاطر بشریت و وجودش می‌رسد. این مفهوم در فلسفه، اخلاق و حقوق بشر مطرح شده است. کرامت انسان از نگاه بسیاری از ادیان و اندیشمندان، به معنای حقوق اساسی و ارزش فردی هر انسان است که باید مورد احترام قرار گیرد و هیچ انسانی نمی‌تواند این کرامت را از فرد دیگری سلب کند. در اصول حقوق بشر نیز، ارتباطی نزدیک بین کرامت انسان و حقوق انسانی برقرار شده است.

یافته‌های بدست آمده نشان داد، یکی از ابعاد تربیت اقتصادی با تکیه بر آیات قرآن کریم، تأسی از قوانین الهی است. بنابه مطالعات (Davari Chalqai & Bakoui, 2019; Mehri Nejad, 2022; Shadkam, 2019) تربیت اقتصادی وابسته به تأسی و تبعیت از قوانین الهی است. اهمیت قوانین الهی از دیدگاه مذاهب دینی و اعتقادات مختلف بسیار بزرگ است. بسیاری از افراد از قوانین الهی به عنوان منابعی برای تأسی از رفتار و اخلاق خود استفاده می‌کنند. به عنوان مثال، در اسلام، قرآن و سنت پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله و سلم) به عنوان منابع اصلی اخلاق و رفتار قابل تأسی استفاده می‌شود. این منابع به مومنان را به رفتارهایی مانند عدالت، زندگی عادلانه، کرامت انسانی و مهربانی تشویق می‌کنند. از طرفی، افرادی که به دین معتقد نیستند، همچنین ممکن است از اصول اخلاقی و اصول انسانی که در قوانین الهی یاد شده است تأثیر بگیرند و آن‌ها را به عنوان یک الگوی خوب برای رفتار و اخلاق خود بپذیرند.

یافته‌های بدست آمده نشان داد، یکی از ابعاد تربیت اقتصادی با تکیه بر آیات قرآن کریم، انفاق است. بنابه مطالعات (Beheshti, 2012; Irvani, 2011) انفاق از ابعاد تربیت اقتصادی است. انفاق در اصطلاح دینی به اهدای اموال و دارایی‌ها به صورت خیریه و احسان و صدقه دادن به نیازمندان اشاره دارد. در اسلام، انفاق یکی از پنج رکن اصلی اسلام و یکی از وظایف اساسی مسلمانان به شمار می‌رود. مفهوم انفاق بر پایه دادن از دارایی‌ها و مالیات به نیازمندان، کسانی که در معیشت خود و منافع مالی خود مورد نیاز هستند، تأکید دارد. علاوه بر این، در سطح فرهنگی و اجتماعی نیز، انفاق به معنای اهدای وقت، توانمندی و منابع به منظور کمک به دیگران و ایجاد توسعه اجتماعی و انسانی مورد استفاده قرار می‌گیرد. بنابراین، انفاق یک ارزش اخلاقی و اجتماعی مهم است که در بسیاری از فرهنگ‌ها و دین‌ها ترویج شده است و به خیریه‌ها، کمک به نیازمندان و حمایت از جوامع محروم توجه می‌کند.

Introduction

یافته‌های بدست آمده نشان داد، یکی از ابعاد تربیت اقتصادی با تکیه بر آیات قرآن کریم، سعادت فردی است. بنا به مطالعات (Akbari, 2016; Jedari Ali, 2022; Qobadi et al., 2019; Ranjbar, 2021) تربیت اقتصادی سعادت دنیوی و اخروی برای افراد را فراهم می‌سازد. سعادت فردی مفهومی گسترده است که به شادی، رضایت، رونق و رضایتمندی فردی اشاره دارد. این مفهوم به طور گسترده‌ای در فلسفه، روانشناسی و ادیان مختلف مورد بررسی و بحث قرار گرفته است. بسیاری از انسان‌ها به دنبال رسیدن به سعادت فردی هستند و این وابسته به عوامل ژنتیکی، محیطی، اجتماعی و روحی است. برخی معتقدند که سعادت فردی به دست آوردن چیزهای بیرونی مانند ثروت، قدرت یا شهرت است، در حالی که دیگران معتقدند که سعادت فردی به معنای یافتن معنای زندگی، ارتباطات عمیق و تعادل روانی است. از این رو، تعریف سعادت فردی برای هر فرد می‌تواند متفاوت باشد. سعادت فردی یک مفهوم چندبعدی است که به جوانب مختلف زندگی فردی اشاره دارد. عواملی مانند رضایت از زندگی، احساس معنا و هدف در زندگی، روابط اجتماعی مثبت، سلامت روانی و جسمی، پیشرفت و توسعه فردی و حرکت به سوی اهداف شخصی می‌توانند هر کدام به تأثیرگذاری در سعادت فردی کمک کنند. در حقیقت، هر فرد می‌تواند معیارهای خود را برای سعادت فردی خود انتخاب کند. برای برخی افراد، ممکن است سعادت فردی به معنای داشتن خانواده و روابط خوب با عزیزان باشد، در حالیکه برای دیگران، می‌تواند به معنای پیشرفت حرفه‌ای و حضور در جوامعی پویا و فعال باشد. در نهایت، رسیدن به سعادت فردی یک فرآیند شخصی و ذهنی است که به میزان و تعریف مختلفی برای هر یک از ما رخ می‌دهد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ گونه تضاد منافی وجود ندارد.

EXTENDED ABSTRACT

Economic education represents a critical dimension of comprehensive education emphasized in Iran's "Fundamental Reform Document of Education." However, it has been largely neglected in actual implementation, especially concerning students' preparedness for economic self-sufficiency and livelihood challenges in adulthood (Mousavi Nasab, 2020). Experts argue that fostering financial literacy and economic management skills is key to empowering youth for future entrepreneurship and sustainable employment (Tahmasebzadeh Sheykhlar et al., 2022). This underscores the significance of viewing economic education not only as a technical need but as a foundational life skill rooted in human dignity and economic autonomy (Faqih et al., 2016).

The Holy Qur'an, as the primary source of Islamic guidance, addresses economic principles thoroughly. Verses such as Isra (17:85) remind humanity of its limited knowledge, emphasizing the necessity of divine guidance in areas like livelihood, distribution, and consumption. The Qur'an discusses both the ethical foundations of economic activity and the structural elements of resource allocation, consumption, and charity (Mehri Nejad, 2019). Islamic scholars have long acknowledged the Qur'an's capacity to develop a stable economic worldview based on moderation, lawful sustenance, and responsibility toward society (Ahmadi Far, 2014). Given the Qur'an's integrated vision for spiritual and material well-being, it serves as a profound educational resource for nurturing economic behavior and consciousness among youth (Mousavi Nasab, 2020).

Several studies have supported this viewpoint, showing how Qur'anic teachings promote key values such as trust in divine provision (Mashayekhi, 2023), moderation in consumption (Jedari Ali, 2022), lawful income (Amarloo et al., 2019), and the rejection of excessive materialism (Ranjbar, 2021). Through these teachings, a comprehensive framework for economic education rooted in spiritual ethics can be developed, offering an alternative to secular, material-driven paradigms. The present study seeks to uncover the

dimensions of such a model by analyzing existing Qur'an-based literature on economic education.

Methods and Materials

This study employed a qualitative content analysis methodology with an applied research objective. The research corpus consisted of all published academic articles concerning economic education from the perspective of the Holy Qur'an. A purposive sampling method was used until theoretical saturation was reached, resulting in the selection of 38 articles and 78 Qur'anic verses relevant to the topic.

The data collection process was carried out through systematic notetaking and archiving of relevant texts from scholarly databases such as Irandoc, Magiran, Noormags, and SID. The inclusion criteria for article selection included relevance to Qur'an-based economic education, publication in reputable academic journals, structural coherence, and potential for data extraction. The articles were analyzed using open, axial, and selective coding techniques, ultimately yielding 133 open codes.

Data trustworthiness was ensured through criteria such as credibility, transferability, dependability, and confirmability. The extracted codes were categorized into core dimensions and organizing themes based on their recurrence and conceptual relevance. The goal was to construct an educational model illustrating the key components of economic education grounded in Qur'anic teachings.

Findings

The data analysis led to the identification of eight primary dimensions constituting the economic education model from a Qur'anic perspective. These dimensions and their associated themes are as follows:

1. **Lawful Sustenance (Rozi-e-Halal):** This category included concepts such as earning through lawful means, trusting in God for provision, and emphasizing halal income. Related themes focused on striving ethically for sustenance, recognizing divine oversight, and distinguishing between permissible and forbidden earnings.

2. **Contentment (Qana'at):** The findings highlighted the significance of being content with what one has, resisting greed, and maintaining spiritual peace through economic moderation. This dimension was associated with resilience under economic stress and refraining from materialistic tendencies.
3. **Moderation (E'tedal):** Emphasis was placed on fairness in consumption, balanced distribution of resources, and justice-oriented economic behavior. Core ideas included equitable access to necessities, reasonable allocation of wealth, and adherence to ethical boundaries in financial matters.
4. **Avoidance of Excessive Consumption (Esraf):** This aspect focused on living within means, resisting ostentation, and promoting mindful consumption. Themes included economic planning, minimalism, rational use of resources, and rejecting consumerism and Western capitalist models.
5. **Belief in Human Dignity (Karamat):** The Qur'an affirms human worth as a foundation for economic justice. Themes here included acknowledgment of divine wisdom in distribution, spiritual accountability, and inner faith in God's sustenance.
6. **Adherence to Divine Laws (Tasi az Qavanin Elahi):** This dimension reflected a commitment to Qur'anic financial principles such as paying zakat, avoiding illicit wealth accumulation, practicing charitable giving, and aligning economic actions with theological ethics.
7. **Charitable Giving (Enfaq):** Giving to the poor, supporting community needs, and promoting social solidarity through financial generosity formed a key theme. These concepts were closely tied to spiritual growth and societal responsibility.

8. **Individual Prosperity (Sa'adat-e-Fardi):** Prosperity in both this world and the hereafter was linked with economic ethics, gratitude, planning, and community service. Economic well-being was conceptualized as part of overall human fulfillment and spiritual development.

These dimensions collectively form a holistic Qur'an-based economic education model designed to cultivate ethical, sustainable, and spiritually conscious financial behaviors in learners.

Discussion and Conclusion

The results of this study underscore the Qur'an's potential as a comprehensive guide for economic education. By framing livelihood, consumption, wealth distribution, and social responsibility within a spiritual and ethical framework, the Qur'an offers a multidimensional model of economic behavior. The dimension of moderation emerged as central, advocating for balance in income and consumption and discouraging wastefulness. This principle aligns with both individual well-being and broader economic justice.

Avoiding excessive consumption was another key finding, highlighting the detrimental effects of materialism and unregulated desire. Instead, the Qur'an advocates for thoughtful, needs-based consumption and awareness of limited resources. This model promotes sustainability and responsibility in personal and communal economic behavior.

The concept of lawful sustenance reinforces the notion that means of income are as important as the ends. The emphasis on halal income and trust in divine provision instills ethical boundaries and spiritual contentment. Similarly, contentment was found to be a protective mechanism against greed and social disparity, encouraging gratitude and economic peace.

Belief in human dignity offers a philosophical foundation for equitable economic systems. It encourages believers to acknowledge their worth and the value of others, fostering mutual respect and responsibility. Adherence to divine laws reinforces the role of moral guidance in economic

activities, encouraging zakat, ethical commerce, and resistance to exploitation.

Charitable giving was framed not only as a social necessity but as a moral imperative rooted in divine instruction. It supports the needy and redistributes wealth, thereby addressing systemic poverty and inequality. Finally, individual prosperity was seen as an outcome of integrated economic ethics, combining planning, service, and spirituality.

Overall, the model derived from this study emphasizes that economic education in an Islamic framework must go beyond technical training. It must include moral reasoning, spiritual insight, and social responsibility. By incorporating the Qur'an's teachings into economic curricula, educators can nurture a generation of responsible, ethical, and conscious economic actors. This approach can help bridge the gap between education and employment, foster entrepreneurship, and contribute to national development through spiritually grounded economic empowerment.

References

- Allport, G. W. (1961). *Pattern and Growth in Personality*. New York, NY: Holt, Rinehart & Winston.
https://ia601408.us.archive.org/30/items/in.ernet.dli.2015.199562/2015.199562.Pattern-And-Growth-In-Personality_text.pdf
- Bugental, J. F. T. (1965). *The Search for Authenticity: An Existential-Analytic Approach to Psychotherapy*. New York, NY: Holt, Rinehart & Winston.
<https://a.co/d/4cz3O4L>
- Bugental, J. F. T., Schneider, K. J., & Pierson, J. F. (2014). *The Handbook of Humanistic Psychology: Theory, Research, and Practice*. California: SAGE Publications.
<https://doi.org/https://doi.org/10.4135/9781483387864>
- Darabi, J. (2018). *Theories of personality psychology (Comparative approach)*. Tehran: Ayij Publishing.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1980). Self-determination Theory: When Mind Mediates Behavior. *The Journal of Mind and Behavior*, 1(1), 33-43.
<https://www.jstor.org/stable/43852807>
- Feast, G. J., Roberts, T., & Face, J. (2012). *Theories of personality*. Tehran: Ravan Publishing.
- Frankl, V. E. (1984). *Man's Search for Meaning: An Introduction to Logotherapy*. California: Touchstone.
<https://a.co/d/7QFIZ1c>
- Ibn Manzur, M. b. M. (1993). *Lisan al-Arab* (Vol. 2). Beirut: Dar al-Sader.
- Kamalvand, P., & Mohammad Ali Nejad, R. (2016). Comparative conceptualization of self-esteem in the Quran and humanistic psychology. *Journal of Counseling and Psychotherapy Culture*, 7(27), 1-32.
- Makarem Shirazi, N. (1995). *Tafsir-e Namuneh* (Vol. 14). Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiyyah.
- Maslow, A. H. (1968). *Toward a psychology of being*. New York: Insight Books; D. Van Nostrand Company.
<https://archive.org/details/towardpsychology1968masl/page/n8/mode/1up>
- Maslow, A. H. (1987). *Motivation and personality*. Longman Publishers.
<https://a.co/d/4FIO206>
- Maslow, A. H. (1993). *The Farther Reaches of Human Nature*. Louisiana: Arkana.
<https://a.co/d/fys7dNN>
- Miri, S. M. H., & Khademi Afzal, F. (2018). An examination and critique of Abraham Maslow's view on self-actualization with an emphasis on Islamic sources. *Journal of Comparative Exegesis Studies*, 4(7), 57-78.
- Noorbala, A. A. (2011). Mental-social health and strategies for improvement. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 17(2), 151-156.
- Pourafkari, N. (2003). *Comprehensive dictionary of psychology and psychiatry and related fields*. Tehran: Contemporary Culture Publishing.
- Raghib Isfahani, H. b. M. (1993). *Al-Mufradat fi Gharib al-Quran*. Damascus, Beirut: Dar al-Qalam.
- Rogers, C. R. (1995a). *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. California: HarperOne.
<https://a.co/d/cArrBd8>
- Rogers, C. R. (1995b). *A Way of Being*. California: HarperOne.
<https://a.co/d/78G7jj7>
- Rosenberg, M., & Owen, J. (2020). *Self-esteem and its role in resilience*. London: Sage Publications.
- Schultz, D. P., & Schultz, S. E. (2012). *Theories of personality*. Tehran: Virayesh Publishing.
- Smith, E. R., & Mackie, D. M. (2021). *Social psychology*. New York: Psychology Press.
- Snyder, C. R., & Lopez, S. J. (2014). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*. New

- York: SAGE Publications.
<https://a.co/d/3ORzFhv>
- Tabatabai, M. H. (1997). *Al-Mizan* (Vol. 6). Qom: Dar al-Ilm.
- Veysi, O., Amiri, M., & Mohammadi, M. (2021). A comparative study of the concept of mental health from the perspective of Islam and modern psychology. *Journal of New Advances in Psychology*, 4(40), 23-45.
- Ahmadi Far, M. (2014). *Economic Education from the Perspective of the Quran and Hadith*. Qom: Tabyan Cultural and Information Institute.
- Akbari Dastak, F. (2016). The Position of the Culture of Contentment (Action and Practice) and its Functions in Explaining and Consolidating the Foundations of Resistance Economy from the Perspective of Islamic Teachings. *Basirat and Islamic Education Quarterly*, 13(36), 27-47.
- Akrami, V. (2017). Family Economic Management with Observance of Contentment and Factors Attracting Livelihood in Nahj al-Balagha. *New Research in the Field of Shia History, Fehrest, and Civilization*, 1, 103-128.
- Al-Rasul, S., & Bardabard, P. (2013). Development and Acquisition of Livelihood from the Perspective of the Holy Quran. *Kowsar Quarterly*, 47, 59-71.
- Amarloo, M., Heydari, S. S., & Pishahang, M. (2019). Investigating the Role of Acquiring Halal Livelihood in Preventing Family Decline with an Analytical Approach to Quranic and Hadith Statements. *Halal Research Quarterly*, 2(2), 102-116.
- Beheshti, S. (2011). *Compilation of Goals, Principles, and Methods of Economic Education (Production, Distribution, Consumption) in the Quran* Master's Thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Allameh Tabataba'i University].
- Davari Chalqai, A., & Bakoui, M. (2019). Economic Indicators of Faithful and Revolutionary Forces from the Perspective of the Holy Quran. *Journal of Islamic Iranian Progress Model*, 7(14), 279-311.
- Faqih, A. R., Sharifi Darvazeh, M., & Sharifi Darvazeh, M. (2016). Economic Education in the Quran. *Human Sciences-Islamic Monthly*, 1(10), 1-12.
- Hatefi Keyvanlou, F. (2020). *The Role of Monotheistic Worldview on Economic Behavior from the Perspective of Quranic Verses and Hadiths* Master's Thesis, Department of Quranic Interpretation and Sciences, Hazrat Abd al-Azim University].
- Iravani, J. (2012). The Economic Man from the Perspective of the Quran. *Quranic Teachings*, 15, 3-26.
- Jadidi, A. (2011). Livelihood and Provision in the Quran and Hadith. *Quranic Knowledge Quarterly*, 5, 25-58.
- Jedari Ali, M. (2022). *Ethics of Consumption from the Perspective of Islam* Ph.D. Dissertation, Baqir al-Ulum University].
- Mahjour, H. (2022). Economic Education in the Islamic Standard System from the Perspective of the Holy Quran. *Quran and Social Sciences Quarterly*, 2(4), 56-80.
- Mashayekhi, Z. (2023). The Relationship between Livelihood and Trust from the Perspective of the Quran and Hadith. *New Research in Quranic Teachings and Sunnah*, 11, 9-28.
- Mehri Nejad, R. (2019). Components of Economic Education of the Muslim Woman from the Perspective of Quranic Verses.
- Mousavi Nasab, S. M. R. (2020). Economic Education in the Field of Consumption: Goals, Principles, and Strategies. *Ma'arif Quarterly*, 29(7), 87-94.
- Norouzi, H. (2016). A Study on Extravagance and Ways to Deal with it. *Jostar Journal*.
- Qobadi, A., Nazari, D., Garavand, M., & Shahrokhi, S. A. (2019). Explanation of the Components of Economic Education in the Conduct of Imam Ali. *Journal of Educational Teachings in the Quran and Hadith*, 5(1), 61-79.
- Ranjbar, A. (2021). Indicators of Economic Education of the Muslim Man from the Perspective of Quranic Verses and Hadiths. *Journal of Accounting and Economic Sciences*, 19, 55-66.
- Shadkam, H. (2022). Educational Effects of Zakat on the Islamic Society from the Perspective of the Quran and Hadith.
- Tahmasebzadeh Sheykhlar, D., Fattahi Markabed, M., & Imanzadeh, A. (2022). Identification of the Components of Economic Education in the Holy Quran and the Extent of its Reflection in Higher Documents. *Journal of Applied Islamic Education*, 7(1), 91-122.
<https://doi.org/10.52547/qaie.7.1.91>